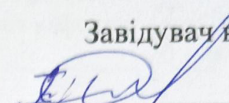

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА

« 15 » / 06 20 23р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

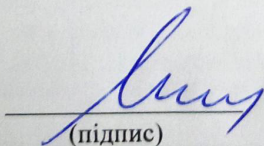
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

**Тема: «СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-
ПОЛЬСЬКОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА»**

Виконавець: здобувач 4 курсу, 408 групи, Кирилюк Марина Володимирівна

Керівник: к.і.н., доцент кафедри МВіРС Дерев'янюк Ігор Петрович

Нормоконтролер

(підпис)

Олексій МЕНДРІН

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	6
1.1.Стан наукового дослідження тематики питання українсько-польських відносин	6
1.2.Законодавча основа українсько-польських взаємин.....	11
1.3.Міжнародно-політичний стан України та Польщі в сучасних умовах.....	15
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДВОХСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	22
2.1.Стратегічні комунікації та публічна дипломатія між Україною та Польщею.....	22
2.2.Пріоритетні сфери рівноправного симетричного партнерства	28
2.3.Співробітництво у сферах міжнародних відносин України та Польщі.....	35
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Відносини між Україною і Республікою Польща (РП) обумовлені складними історичними подіями, а також необхідністю забезпечення стабільності і безпеки в Європі перед обличчям існуючих загроз.

Україна і Польща є найбільшими ресурсами і територіями східноєвропейської країни. Країни є прямими сусідами, протяжністю 525 км, мають вигідне географічне положення і багаті природними і людськими ресурсами. Ці країни тісно співпрацюють. Необхідність осмислення історичного досвіду становлення і розвитку двостороннього українсько-польського співробітництва не тільки не слабшає з часом, але, навпаки, зростає.

Для України підтримка політичних та економічних відносин з Польщею забезпечується не лише давніми історичними традиціями українських відносин, спільним демографічним корінням, територіальною близькістю двох країн, тісними культурними зв'язками, але, насамперед, активною співпрацею в усіх сферах суспільного життя, спільними політичними та стратегічними інтересами. Українсько-польські відносини є прикладом успішної зовнішньої політики, заснованої на принципах визнання та двостороннього партнерства між державами, що дозволило закласти правові та політичні основи сучасних відносин.

Сучасні українсько-польські відносини сягають співпраці в рамках соціалістичного табору, оскільки Польща була активним союзником під час існування СРСР, але після розпаду Радянського Союзу та соціалістичного табору Польща радикально змінила свою зовнішню політику та обрала курс на європейську інтеграцію. Україна підтримує свої прагнення до європейської інтеграції з тих пір, як Польща проголосила незалежність.

Вивчення сучасних українсько-польських міждержавних відносин характеризується інтенсивністю і прогресом. У контексті сучасних глобальних трансформацій, анексії Криму Росією, агресії на Донбасі та повномасштабного

вторгнення Росії в Україну, співпраця України з Республікою Польща є найбільш ефективним засобом євроатлантичної інтеграції з точки зору використання польського досвіду, виявлення резервів і ресурсів для взаємного розвитку та організації світового порядку.

Дослідженню різних питань українсько-польських відносин присвячені праці вітчизняних та польських науковців: Б. М. Андрушків, О. І. Бабак, Н. М. Буглай, С. В. Волошина, О. О. Деревянченко, Р. Зеба, Н. П. Карпчук, Н. Коваль, Д. І. Кулеба, В. І. Ляшенко, О. В. Мельник, В. В. Стрільчук, Х. Я. Чушак та ін.

Об'єкт дослідження – двосторонні відносини України і Польщі на сучасному етапі.

Предмет дослідження – проблемні та перспективні напрямки українсько-польського співробітництва, які впливають на відносини між державами.

Мета роботи – визначення особливостей українсько-польських відносин на сучасному етапі та перспектив їх розвитку в майбутньому.

Відповідно до поставленої мети, були поставлені наступні **завдання**:

1. Визначити термін "Міжнародні відносини", виявити історичних аспектів розвитку відносин між країнами, вивчити стану законодавчої бази обох країн;
2. Описати проблем і перспектив співпраці;
3. Порівняти внутрішній стан країн та оцінка їх показників, обґрунтувати двостороннє співробітництво в політичній, дипломатичній, економічній, соціальній сферах, сфері безпеки та культури, а також аналіз спільних інтересів;
4. Розробити когнітивні моделі розвитку українсько-польських відносин та прогнозування відносин між країнами.

Методологічною основою роботи є діалектичний метод, який передбачає об'єктивне і всебічне вивчення явищ в їх взаємозв'язку і єдності з урахуванням логіки сучасного суспільного розвитку. Метод порівняльного аналізу для порівняння економічного розвитку України та Польщі, методи статистичної обробки показників їх економічного розвитку, історичний метод для вивчення

динаміки розвитку українсько-польських відносин, системно-структурні методи також не дали результатів. Всі ці методи використовувалися як окремо, так і в поєднанні один з одним для всебічного аналізу проблеми дослідження. За допомогою порівняльного аналізу було проаналізовано бачення українсько-польських міждержавних відносин українськими та польськими вченими.

Структура роботи визначена завданням, характером та метою дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 61 сторінок, основного тексту – 46 сторінки. Робота містить 5 рисунків на 5 сторінках основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

1.1. Стан наукового дослідження тематики питання українсько-польських відносин

Українські науковці вивчають становлення та розвиток нового типу українсько-польських відносин з початку 90-х років у контексті актуальних проблем зовнішньої політики України, зокрема, її взаємодії та співпраці.

На початковому етапі становлення відносин між Україною і Республікою Польща наукові роботи носили загальний характер, автори розглядали їх через призму нової системи міжнародних відносин, вивчали передумови і перші кроки двостороннього співробітництва. Цим питанням були присвячені праці таких вчених, як А.Івченко, В. Глібов, Д. Горун, А. Кудряченко, В. Струтинський, Л. Чикаленко, А. Васильєв та інші. На думку авторів, період ретельного та систематичного вивчення українсько-польського співробітництва розпочався наприкінці 1990-х років. Вивчення взаємодії двох держав вийшло на професійно новий рівень, володіючи новітніми теоретичними, методологічними та джерелознавчими базами, які гарантують збільшення аргументації, узагальнень і оцінок, наповнення їх якісним фактичним змістом і висновками[34].

У зв'язку з цим слід згадати роботи К.Кіндрат і С. Трохимчук, Б. Борщевський, Х. Зеленка, Л. Алексовець, В. Гівка, А. Знахаренко, А. Киридон, В. Колесник та інші. Їх дослідження показують хід відносин, динаміку контактів між Україною та Республікою Польща в різних сферах суспільно-політичного життя. Наукові досягнення вищезазначених вчених заклали теоретичну основу для подальшого поглиблення відносин між двома країнами і стали гарною передумовою для їх вивчення.

Комплексні роботи Л.Зашкільняка та М. Крикуна відіграють надзвичайно важливу роль у вивченні представленого питання. Ваша робота з розвитку сучасного українського та польського співробітництва неоціненна. Автори чудово проаналізували соціально-економічний і духовний розвиток польської держави з найдавніших часів до наших днів, що дозволяє нам зрозуміти становлення українсько-польських відносин протягом тривалого історичного періоду.

З середини 2000-х років робота українських та польських науковців з вивчення сучасних відносин між Україною та Польщею значно розширилася. Розвиток ЄС і НАТО сприяло зростанню інтересу до глобалізованих і євроатлантичних процесів в цілому, а також в українсько-польському контексті. Слід зазначити, що більшість питань співпраці між Україною та Республікою Польща, пов'язаних з двостороннім співробітництвом, узгоджуються з фундаментальними змінами геополітичної ситуації на європейському континенті та у світі в цілому. Серед конкретних досліджень на цю тему слід згадати монографії Л. Алексівцево та І.Ільчука, Л. Стрельчука, М. Янкова, Н. Бухлая та інших.

Роботи Інституту української історії України (зовнішня політика, 2014; зовнішня політика, 2017) та Інституту європейських досліджень України (нині Інститут всесвітньої історії) (Україна в Європі, 2009; Україна в Європі, 2011) опубліковані в контексті досліджуваної теми, що має велике значення для досліджень. Вони мають значення. Перші два видання організовані у вигляді анотованої історичної хроніки, джерелом якої є офіційні дипломатичні документи, різні угоди між країнами, на основі яких висвітлюються сучасні тенденції в міжнародних відносинах, а також у відносинах із зарубіжними країнами. Перші дві публікації А. Кудриченко демонструють аналіз сучасних багатогранних відносин між Україною та зарубіжними країнами, формування міжнародних відносин у Європі, роль України в системі міжнародних відносин на континенті, а також уроки з регіональних інтересів та геостратегічних пріоритетів незалежної України на довгострокову перспективу.

Монографія М. Чорного вельми значуща для національної історіографії українсько-польських відносин сучасності. У своїй роботі автор всебічно і систематично узагальнює досягнення цих відносин з кінця 20-го по початок 21-го століття. У ньому висвітлюється зміст і основні тенденції розвитку сучасних відносин між Україною і Польщею, визначається внесок вчених і дослідницьких центрів у вивчення питання, а також вказується на комплексний характер і об'єктивність їх роботи.[12]

Не менш важливою є польська історіографія сучасних польсько-українських відносин. В основному це представлено роботами про зовнішню політику Республіки Польща та її євроатлантичні інтереси, в яких простежується український вектор польської зовнішньої політики. Слід зазначити, що останнім часом в роботах польських вчених описуються проблеми між Україною та Польщею. Роботи таких авторів, як В. . Гілл і Н.Гілл, Б. Сурмач, К. Федорович і А. Межва, мають велике значення в контексті досліджуваного питання.

Слід підкреслити, що значні зміни в історіографії відносин між Україною та Польщею відкривають нові додаткові можливості для їх об'єктивного вивчення, демонстрації основних здобутків та проблем у контексті нових реалій та створення європейської та світової системи міжнародних відносин сучасності відповідно до заявлених цілей про стратегічне партнерство та співробітництво.

Створення нової системи українсько-польського співробітництва в сучасних міжнародних умовах пов'язане з розвитком нових відносин між Україною та Польщею, зумовлених значними змінами у світі наприкінці минулого століття, геополітичним становищем, територіальною близькістю, традиціями контактів та національними інтересами. В останні роки вони охопили як успіхи міжурядової співпраці, так і спірні аспекти, гострі дискусії і навіть кризові явища, особливо в соціальній комунікації і в різних аспектах інтерпретації і прославлення історичних подій і особистостей минулого обох народів, але в цілому їх можна охарактеризувати як динамічні і багатообіцяючі.

Сучасні українсько-польські відносини поступово вибудовуються відповідно до національних цінностей і викликів міжнародного життя. За час своєї спільної роботи вони накопичили багато позитивного досвіду.[2]

З точки зору перспектив розвитку, в сучасній системі міжнародних відносин існують нові вимоги, які призвели до реформування моделі двосторонніх відносин і враховують додаткові можливості для активізації в контексті національних інтересів, що виникли з урахуванням поточних пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики. На рубежі двадцятого і двадцятирічного століть міжнародне співтовариство зіткнулося з системними проблемами, які вплинули на розробку стратегій і цілей національного розвитку і трансформацію зовнішньої політики України і визначили основні тенденції в її відносинах із зарубіжними країнами і з Республікою Польща [1, 3].

Об'єктивні національні інтереси двох країн зі стратегічних питань збігаються. Зусилля політичних та інтелектуальних еліт двох країн досягли певного успіху в процесі етнічного примирення і взаєморозуміння і допомогли визначити напрямок взаємовигідного співробітництва в політичній, військовій та економічній сферах.

Польща вже давно є стратегічним торговельним партнером України, тому дуже важливо забезпечити розвиток економічних відносин між Україною та Республікою Польща, визначити їх поточний стан, основні проблеми та перспективи розвитку. Економічне співробітництво між Україною і Польщею знайшло своє рішення в роботах багатьох вітчизняних вчених і дослідників. Особливо Є. Макаренко, В.Корсун та інші науковці, які аналізують особливості та перспективи розвитку відносин між Україною та Польщею у галузі торгівлі та інвестицій.

І.Джезі пише, що для того, щоб створити атмосферу, яка сприятиме розвитку відносин між Польщею та Україною, головним завданням також є подолання важкої спадщини минулого. Ці конфлікти не можуть перешкодити об'єднанню двох країн протягом століть. Необхідно вшанувати пам'ять жертв

історичних трагедій, висловити співчуття, відзначити, що всі поділяють біль з сім'ями загиблих, і закликати до примирення [4].

Відносини між Україною та Польщею чітко визначаються наступними факторами:

1. Географічна область;
2. Спільна історія;
3. Культурна схожість і менталітет.

К.Запорожець зазначає, що Республіка Польща завжди буде важливим партнером для України, з яким необхідно розвивати і поглиблювати взаємовигідне співробітництво для розвитку торговельно-економічних зв'язків. Зараз цей аспект створив сприятливі умови для подальшого зближення двох держав. По-перше, захист національних інтересів України на Заході за посередництва Республіки Польща, забезпечення економічної стабільності. Для Польщі-вирішення проблем нового кордону. По-друге, використання Польщею підтримки України в її просуванні в ЄС і НАТО та залученні іноземних інвестицій із Заходу. Республіка Польща зацікавлена в розвитку товарообігу, Енергетичної стратегії та військового співробітництва з Україною. Втретє це пов'язано з виконанням домовленостей про візовий режим. Для Польщі важливо впровадити нові форми співпраці в пріоритетних галузях виробництва ЄС, отримати новий прикордонний статус, встановити представницькі відносини, вирішити торговельні питання, пов'язані з Україною, шляхом розширення та участі в приватизації землі, що належить Україні [4].

Визначення дослідження двосторонніх відносин, їх пріоритетів і перспектив є важливим завданням сучасності, що перебудовує парадигму в останній системі українсько-польського співробітництва [1].

Роботи українських вчених з досліджуваної теми можна класифікувати відповідно до наступної теми. Динаміка, проблеми та основні аспекти розвитку українсько-польського співробітництва розглядаються в роботах Л.А. Колесніков, І.М.. Алексієвець [1], А.М. Захаренко, В. Дзися [4].

Двосторонній історичний аспект був проаналізований в роботах А.Бабакова [40] і К. Заремби [132]. У своїх коментарях Н.Чорна [3, 6] систематично узагальнює досягнення українсько-польських відносин кінця 20 - початку 21 століття і визначає суть терміна "Міжнародні відносини". У роботі І. Ільчук [1], співпраця між державами розглядається в геополітичному аспекті.

М.Ф. Юрі [12] виділив теоретичні підходи до вивчення терміна "Міжнародні відносини". Основи законодавчого аспекту двосторонніх відносин розглядалися: М. Вебером [21], А. Гетманчуком [25], І. Ільчуком [26].

1.2. Законодавча основа українсько-польських взаємин

Міжнародні договори у світі формують основу сучасних міжнародних відносин. Правова база займає одне з найважливіших місць в кожній державі.

Серед вчених, які внесли свій внесок у вивчення українсько-польської законодавчої бази, виділяються роботи С. Злахоренко, А. Киридон, М. Чекаленко [26].

У комплексі українсько-польського партнерства політична складова є ключовою. Ступінь політичних відносин між двома державами залежить від дипломатичного, міжурядового і міжпарламентського рівнів, контактів між президентами і спілкування між громадськими об'єднаннями.

Інтенсивний розвиток політичних відносин між Україною та Польщею розпочався у 1991 році, коли 2 грудня Варшава офіційно визнала незалежність України, А 4 січня 1992 року країни встановили дипломатичні відносини. Наступними кроками у відносинах стали офіційні візити представників держав і укладення договорів і угод, що зміцнюють партнерство між двома країнами.

Співпраця між зовнішньополітичними відомствами успішно розвивається. Існує багато інституційних механізмів двостороннього співробітництва між двома країнами [27, 28].

Важливою частиною українсько-польської правової бази є двосторонні угоди між українським адміністративно-територіальним утворенням та Республікою Польща, яких налічується понад 500 [29].

Важливим джерелом є колекція документів і матеріалів, публікацій, що представляють позиції українських і польських офіційних осіб, які брали безпосередню участь у дослідницькій діяльності з різних аспектів двосторонніх відносин. Ця колекція ресурсів включає багато інтерв'ю, мемуарів, публікацій, виступів глав держав та прем'єр-Міністрів, громадських діячів, політиків та дипломатів обох країн.

Формування правової бази України і Польщі, що почалося в кінці 90-х років, необхідно для ефективної співпраці в різних галузях промисловості [28].

Правова база між Україною та Республікою Польща включає 144 чинні міжнародні угоди, які регулюють більшість сфер співробітництва в Україні та забезпечують взаємовигідне розвиток двостороннього співробітництва на рівні спільних стратегічних цілей.

Основним документом про співробітництво між Україною та Польщею є "угода про добросусідство, дружні відносини та співробітництво", укладена між Україною та Республікою Польща 18 травня 1992 року [29].

"Угода про партнерство і співробітництво", прийнята 14 червня 1994 року (набула чинності з 01.03.1998), стала правовою основою для регулювання двосторонніх відносин між Україною та країнами ЄС.

Ільчук зазначає, що відносини між Україною і Республікою Польща зміцнилися після вступу Польщі в НАТО і Європейський союз, а також після Помаранчевої революції і Революції Гідності, анексії Криму росією і вторгнення на Донбас, а згодом повномасштабного вторгнення росії в Україну [36].

Українські підприємства успішно розвивають військово-технічне співробітництво з Польщею, підписали повноцінні Угоди про співробітництво в цій сфері, в тому числі Генеральну угоду між Кабінетом Міністрів України та

Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі оборони від 2 грудня 2016 року [32].

У червні 2018 року у Варшаві було підписано угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про утримання транскордонних автомобільних мостів на українсько-польському державному кордоні.

26 вересня в Женеві відбувся меморандум між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Патентним відомством Республіки Польща, в якому обговорювалося взаєморозуміння в галузі промислової власності. 3 грудня у Варшаві було підписано протокол про зміну угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про надання кредиту на умовах відповідної допомоги від 9 вересня 2015 року. 18. У березні 2019 року було підписано угоду між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Міністерством сільського господарства та агропромислового розвитку Республіки Польща про реалізацію програми боротьби зі сказом в Україні.

8 квітня 2020 року в Києві було підписано угоду між Міністерством економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерством сільського господарства та розвитку сільських районів Республіки Польща про реалізацію програми боротьби зі сказом на території України на 2019-2021 роки [29].

Розвиток польсько-українських відносин, включаючи регулярні зустрічі між Польщею та Україною на президентському рівні, сприяв створенню позитивного іміджу в країнах. Розглядаються заходи щодо підтримки Української держави на міжнародній арені [33].

12 жовтня 2020 року президенти А.Дуда і В. Зеленський зустрілися в Києві. В ході візиту лідери двох країн підписали декларацію про спільну співпрацю в галузі торгівлі, інфраструктури та транспорту. Крім того, президенти двох держав у своїх заявах засудили зловживання щодо українських культурних і меморіальних об'єктів, а також польських культурних і

меморіальних об'єктів і закликали відповідну владу забезпечити належний захист [34].

Міжрегіональне співробітництво є важливою частиною партнерства між Україною та Республікою Польща, ефективним засобом європейської інтеграції України та практичним механізмом впровадження європейських стандартів на місцевому та регіональному рівнях.

Для вирішення найбільш важливих питань українсько-польського регіонального співробітництва на міжурядовому рівні було створено інституційний механізм українсько-польську міжурядову координаційну раду з міжрегіонального співробітництва.

Основним документом міжрегіонального співробітництва між Україною та Польщею є угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво, підписана 24 травня 1993 року. Міжнародна угода заклала правову основу для співпраці між місцевими органами влади України та Республіки Польща, зокрема, в галузі економіки, культури, освіти та туризму.

З української сторони укладення двосторонніх угод про партнерство на рівні міст, районів і селищ, а також з польської сторони на рівні міст, районів і муніципалітетів свідчить про триваючу тенденцію зростання. На сьогоднішній день Україна і Польща підписали близько 450 угод про міжрегіональне співробітництво [35].

Проаналізувавши українсько-польські дипломатичні та політичні відносини першої половини 90-х років, можна зробити висновок, що їхній статус, інтенсивність та динаміка багато в чому залежать від змін у Європі та зовнішньополітичних пріоритетів Києва та Варшави. Польща - одна з перших східноєвропейських країн, яка активно розвиває правову базу двосторонніх відносин з Україною.

Слід зазначити, що за останні роки законодавча база двосторонніх відносин значно розширилася. Політичні, економічні та гуманітарні відносини між Україною та Польщею поглибилися [26]. Подальше розширення існуючої

договірної бази важливо для розвитку партнерства. Удосконалювати двосторонні документи в галузі енергетики, торговельно-економічного співробітництва, транскордонного, екологічного, культурного та військово-технічного співробітництва [29].

Двосторонні українсько-польські відносини залишаються нестабільними, головним чином через зміни у внутрішньополітичному розвитку обох країн за майже тридцять років.

Українсько-польське співробітництво має ряд переваг і недоліків [37].

В економічній сфері відносини між державами все ще недостатньо розвинені, хоча торгова активність останнім часом різко зросла. Польща є важливим торговим партнером для України і перспективним ринком збуту українських продовольчих і промислових товарів. У свою чергу, Республіка Польща також зацікавлена в розвитку економічного співробітництва з Україною як одним з найбільш перспективних ринків, доступ до якого набагато простіше і доступніше, ніж в європейських країнах.

Сьогодні в Україні і Польщі є деякі проблеми в економічних відносинах, але цей напрямок слід трактувати як стратегічно значущий і перспективний. Але співпраця у військовій сфері досить активна. Є багато прикладів взаємовигідної співпраці, таких як створення польсько-українського батальйону та спільна розробка зброї. Хоча для досягнення бажаного рівня в цій області все ще необхідно внести деякі поліпшення [2].

Найбільша напруженість як у міждержавних, так і в людських відносинах все ще спричинена історичними проблемами.

1.3. Міжнародно-політичний стан України та Польщі в сучасних умовах

За останні тридцять років українсько-польські відносини набули рис справжнього партнерства. Польща по праву вважається головним лобістом України в Європі, і Україна розглядає польський досвід як приклад реформ та європейської інтеграції. Революція Гідності, відновлення курсу України на

європейську інтеграцію і російська агресія тільки підтвердили правильність побоювань обох країн з приводу загрози російського імперіалізму і повинні надати новий імпульс розвитку двосторонніх відносин [41].

Українсько-польські відносини можна охарактеризувати як стратегічні завдяки тісній співпраці на політичному, економічному, соціальному, науковому рівнях, спільним інтересам і механізмам їх реалізації.

У 1996 році обидві країни планували вступити в ЄС і НАТО. Це відкрило новий погляд на суть українсько-польського партнерства. У контексті поглиблення процесу євроатлантичної інтеграції цілі обох країн стали збігатися [42].

Одним з головних пріоритетів Польщі стало укладення Митного союзу, який передбачає скасування мит та імпорتنних квот на всі товари країн-учасниць. Створення ефективної ринкової економіки аспектів, що забезпечують взаємний інтерес в певних галузях, досягнення вільного переміщення капіталу і робочої сили всередині ЄС, створення єдиного валютного союзу, доступ до єдиної системи оборони і безпеки [43].

Перевагами вступу України до Європейського Союзу є стабільність політичної системи та приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС, проведення реформ у некомпетентній національній судовій системі, забезпечення малого та середнього бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництво та підвищення конкурентоспроможності місцевих підприємств, реформування освіти, Охорона здоров'я, соціальний захист, поширення української культури в ЄС; доступ до інформаційного простору [44].

Однак партнери досягли різного ступеня успіху у досягненні власних стратегічних цілей. Поставивши перед Польщею мету інтеграції в європейські та євроатлантичні структури, держава стала членом НАТО в 1999 році і членом ЄС в 2004 році. У той же час Україна оголосила основні напрямки розвитку зовнішньої політики занадто загальними, не стала членом НАТО або ЄС і поки

співпрацює тільки з двома організаціями в рамках різних програм. На цю співпрацю покладаються великі надії, особливо в Польщі [42].

Під час Помаранчевої революції Кваснєвський взяв на себе роль посередника між кандидатами в президенти Віктором Януковичем і Віктором Ющенком, допомагаючи уникнути застосування сили проти мирних демонстрантів. Резолюції Європейського парламенту у 2005 та 2014 роках, що підтверджують перспективу вступу України до Європейського Союзу, були підготовлені завдяки активній участі польських депутатів Європарламенту. Поряд зі Швецією Польща була флагманом східної політики ЄС, зокрема ініціативи "Східне партнерство". А. Кваснєвський разом прагнув створити можливість для підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом і переконати українське керівництво провести необхідні реформи. Польща також доклала дипломатичних зусиль під час Революції Гідності, коли 21 лютого 2014 року вона виступила посередником з Францією та Німеччиною між Віктором Януковичем та трьома лідерами опозиції.

Польща сприяла інтересам України в ЄС, навіть незважаючи на те, що репутаційний ризик такої підтримки був надзвичайно високий. Зокрема, це стосується зусиль А.Кваснєвського та його підтримки діалогу з Леонідом Кучмою, коли президент України перебував у міжнародній ізоляції через звинувачення у постачанні радіообладнання Іраку. Польща була більшим лобістом європейської інтеграції України, ніж сама Україна, і її відносини майже завжди виходили від польської сторони, а не від української.

На думку польських дипломатів, членство України в європейському просторі безпеки, культури і цінностей є безперечною, але довгостроковою перспективою для Польщі.

Інтереси Польщі, у свою чергу, полягають у відносинах, заснованих на стратегічному партнерстві; реалізації інтересів та безпеки України шляхом підтримки її євроатлантичної інтеграції та співробітництва в галузі безпеки; обміні досвідом реформ та подолання посткомуністичної спадщини; співпраці в енергетичному секторі; захисті прав та інтересів України шляхом збереження

своєї євроатлантичної інтеграції та співробітництва в галузі безпеки; обмін досвідом реформ та подолання посткомуністичної спадщини; співробітництво в енергетичному секторі; захист прав та інтересів для захисту української громади в Польщі [45].

Аналогічні зміни спостерігаються в Польщі після вступу в ЄС. Польща отримує значну фінансову підтримку від Європейського Союзу. Завдяки європейським фондам країні вдалося побудувати інфраструктуру, аеропорти та спортивні споруди [46].

На відміну від більшості двосторонніх маршрутів, якими Україна прямує з країнами-партнерами, Порядок денний відносин між Україною та Польщею не формується економічними інтересами чи ринковими факторами. Відносини в Україні мають великий стратегічний вимір, незважаючи на те, що вони зобов'язані Польщі більше, ніж Україні. Польща була однією з перших країн, які підтримали Україну після визнання незалежності країни [47].

Польсько-українські відносини значно погіршилися у 2016-2018 роках. Це було викликано законом Верховної Ради України "Про правовий статус і пам'ять борців за незалежність України" та прийняттям польським сеймом резолюції, в якій Волинська трагедія кваліфікується українськими націоналістами як геноцид польського народу. Поліпшенню двосторонніх відносин сприяло зосередження уваги на поточних подіях останніх 15 років [48]. Сьогодні стан відносин між двома країнами можна охарактеризувати як хороший (4 з 5).

Ще одним показником, що характеризує співпрацю між двома країнами, є міжрегіональне суспільство.

Сьогодні Україна має найбільш розвинену мережу міжрегіонального співробітництва з Республікою Польща. Всі 16 воєводств Польщі мають контакти з Україною на територіальному рівні. Більшість з них співпрацюють з польською стороною в Підкарпатській, Лодзинській, Сілезькій, Люблінській та Мазовецькій областях, а також у Львівській, Одеській, Івано-Франківській, Вінницькій та Волинській областях України.

Важливими центрами активізації та розвитку міжрегіонального та прикордонного співробітництва між Україною та Польщею є Бузький та Карпатський єврорегіони, що діють на українсько-польському кордоні. Карпатський Єврорегіон діє на основі декларації про співробітництво між спільнотами, які проживають у регіоні, та на базі Міжрегіональної асоціації «Карпатський Єврорегіон».

Перспективними напрямками співпраці між українськими та польськими регіонами є співпраця в рамках міжнародних організацій та інституцій [35].

У всіх міжнародних аспектах Польща засуджує агресію Росії проти України, твердо прихильна територіальній цілісності та суверенітету України в межах міжнародно визнаних кордонів, підтримує звільнення політичних в'язнів у Кремлі та підтримує санкції ЄС проти Росії за окупацію Автономної Республіки Крим, окремих районів Донецької та Луганської областей та повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році. [16].

Варшава підтримує територіальну цілісність і суверенітет України, підтримує продовження санкцій ЄС проти Росії, голосує за євроатлантичну інтеграцію України, але інтерес до східної політики з польського боку значно знизився за останні 2-3 роки. Перша причина полягає в тому, що польська дипломатія приділяє більше уваги відносинам з ЄС, які погіршилися в результаті польської судової реформи, результатом якої став критичний вердикт суду ЄС в Люксембурзі. Друга причина-загальна втома польських еліт від політичних конфліктів у країнах Східного партнерства. З української сторони відсутній реальний і концептуальний зміст фрази про стратегічне партнерство під час президентства П. Порошенка і В. Зеленського. Українці все менше і менше розраховують на Варшаву в своїх контактах з ЄС.

У Республіці Польща в найближчі три роки вся влада буде належати закону і справедливості. У жовтні 2019 року партія перемогла на парламентських виборах, а в липні 2020 року кандидат від цієї політичної сили А.Дуда був переобраний президентом. Для індивідуального підприємця найважливішим зовнішньополітичним завданням є зміцнення військової

безпеки Польщі та її ролі в країнах Центральної та Східної Європи. Однак у другому ритмі питання історичної політики польсько-українських відносин залишаються пріоритетними.

Громадяни України, які стикаються з перешкодами під час свого перебування в Польщі (наприклад, втрата документів, небезпека для життя), можуть у будь-який час звернутися до консульських відділів або Посольства України в Польщі.

Враховуючи географічне розташування воєводств і щільність населення громадян України, було прийнято рішення розділити територію Польщі на чотири консульські округи, в яких посольства України виконуватимуть свої функції. Консульські відділи посольства України розташовані в Кракові, Варшаві, Любліні та Гданську [49].

В Україні, залежно від географічного положення та демографічних факторів, посольства Республіки Польща розташовані в таких містах, як Київ, Львів, Харків, Одеса, Луцьк та Вінниця [50].

Незважаючи на безліч проблем, українсько-польські відносини в цілому розвиваються добре. Польща майже завжди підтримувала і підтримує Україну. За умови, що дві країни дотримуються послідовного тісного діалогу у відносинах, це може допомогти Україні зміцнити свої позиції на міжнародній арені, поліпшити свою економіку та європейську інтеграцію [42].

Отже, дослідження відносин між Україною та Польщею виявляють багатогранність і складність цих взаємин. Теоретичні аспекти цього дослідження допомагають розуміти ключові фактори, що впливають на відносини між двома країнами. Україна та Польща мають важливі історичні, культурні, економічні та політичні зв'язки, які складають основу їх відносин. Історично обидві країни мали періоди конфліктів, але вони також мають спільність інтересів і можливостей для співробітництва.

Культурний аспект також важливий для дослідження відносин між Україною та Польщею. Обидві країни мають багату історію, спільну спадщину та культурний обмін. Водночас, історичні події, такі як Друга світова війна та

наслідки радянського періоду, залишили певний вплив на сприйняття однієї країни іншою.

Слід зазначити, що політичні чинники грають важливу роль у взаєминах між цими двома країнами. Обидві країни є демократичними державами і ведуть активну політику на регіональному та міжнародному рівнях. Вони співпрацюють у рамках різних міжнародних організацій та формують спільні позиції з питань безпеки, енергетики, торгівлі та інших сфер. Проте, відносини між Україною та Польщею також зіткнулися з деякими викликами. Нерозв'язані територіальні спори, особливо щодо історичних подій і національних меншин, можуть викликати напруження.

Важливим аспектом дослідження є також взаємодія громадян України та Польщі. Тисячі українців працюють і живуть в Польщі, що створює соціокультурну та економічну взаємодію між народами. Така міжнародна міграція може мати як позитивні, так і негативні наслідки, і важливо розуміти, як це впливає на відносини між двома країнами.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДВОХСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

2.1. Стратегічні комунікації та публічна дипломатія між Україною та Польщею

Польща нещодавно опинилася поза кількістю держав, які домінують у суспільному (соціально-політичному) дискурсі та дискурсі засобів масової інформації. Сьогодні в Україні на різних рівнях часто говорять про Сполучені Штати і Китай – з країн, які є світовими центрами впливу, а по відношенню до сусідніх країн це Литва.

Українсько-польські відносини не мають належної комунікаційної підтримки на системній, стратегічній основі. В результаті про них повідомляється фрагментарно, безсистемно в контексті негативних подій (прикордонні проблеми, кримінальні справи за участю українців у Польщі, річниця складних історичних подій, провокаційні дії третіх сторін, зокрема Росії) [56].

Ситуація ще більше ускладнюється відсутністю практичних заходів-спільних інфраструктурних, енергетичних та промислових проєктів, які стали б заходами для висвітлення та комунікації українсько-польського стратегічного партнерства. "Люблінський трикутник "як політико-дипломатичний процес або Укрлітполбриг не можуть інформативно" закрити" весь спектр двосторонніх відносин. Також візити президентів, парламентаріїв або державних службовців. Вони, безумовно, є важливим символічним персонажем, але вони не можуть замінити події.

Останнім часом події, пов'язані з офіційними новинами навколо "Люблінського трикутника", висвітлювалися в позитивному контексті. Ці заходи вимагають продовження в контексті суспільного життя, парламентських контактів, академічних і наукових зв'язків. Імідж Польщі як захисника

європейської та євроатлантичної інтеграції України сьогодні втратив свою однозначність. Зокрема, через те, що робота в цьому напрямку вийшла за рамки стратегічного планування і була втрачена системна інформаційна підтримка.

Вищезгаданий аналіз стану стратегічних комунікацій між Україною та Польщею вказує на необхідність створення та реалізації Концепції стратегічних комунікацій щодо українсько-польських міждержавних відносин. Для цього необхідно скласти список державних установ Польщі та України, які будуть займатися цим питанням (уряд, парламент, державні фонди та установи), а також залучити учасників з академічної спільноти та громадянського суспільства. Після його затвердження проект Концепції стратегічних комунікацій має бути включений до порядку денного візиту українського лідера (Президента, прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ, міністра інформаційної політики та культури) до Польщі.

Наступні розділи повинні зайняти належне місце в цьому міждержавному документі:

- 1) питання ідентичності та загальної безпеки, як елемент запобігання деструктивного інформаційного впливу пропаганди Російської Федерації;
- 2) положення, що регулюють застосування культурної дипломатії України та Польщі, а також стан і перспективи культурної дипломатії в польсько-українських відносинах;
- 3) Оцінка ефективності інститутів громадянського суспільства у формуванні більш тісного українсько-польського співробітництва;
- 4) впровадження полоністики в провідних університетах України;
- 5) канали поширення інформації в Україні про Польщу, її політику, соціальне, економічне та культурне життя.

Якщо в першому документі викладаються методи і канали зовнішньої комунікації Міністерства закордонних справ України в цілому, то в другому документі вже визначені конкретні напрямки публічної дипломатії, на яких пропонується зосередити діяльність (одним з них визнана Культурна дипломатія), і їх географічні пріоритети. Варто зазначити, що Польща

згадується чотири рази (що досить багато): як стратегічний партнер загалом, а також як пріоритетна країна в контексті культурної та цифрової дипломатії та туристичного потенціалу.

Водночас виникає питання: чому Польща не згадується в контексті освітніх можливостей та наукової дипломатії? У стратегії Українського інституту, визнаного провідним суб'єктом реалізації культурної дипломатії України, поряд з центральним Міністерством закордонних справ та іноземними дипломатичними установами, Польща також позначена як одна з пріоритетних країн. Однак практична реалізація стратегії передбачає лише окремі тематичні програми (виставки сучасного мистецтва, українського театрального мистецтва, підтримка українців тощо), орієнтовані одночасно на кілька країн, без постійного культурного представництва України в Польщі.

Загалом, поява стратегічних документів з культурної дипломатії в Україні та значення, що надається українсько-польським культурним відносинам, є радше позитивним чинником, але брак фінансових, організаційних та людських ресурсів перешкоджає їх належній реалізації і, отже, знайомству з сучасною українською культурою та плідному міжкультурному обміну широкою громадськістю з наших країн.

Але діяльність Польського інституту в Києві, незважаючи на невеликі розміри установи, на наш погляд, досить ефективна. Польський інститут у Києві відповідає типовій структурі подібних установ і складається з дев'яти осіб: директора (радника посольства Республіки Польща), його заступника (першого секретаря посольства Республіки Польща), секретаря, чотирьох місцевих експертів, які володіють мовою приймаючої країни прекрасно володіє державною мовою і має контакти в місцевій культурі.

В Україні ретельно вивчається діяльність польських інституцій, оскільки Польща, як регіональна держава середнього розміру, ефективно використовує інструменти культурної дипломатії для досягнення зовнішньополітичних цілей та підвищення обізнаності про себе у світі. Культурна політика За межами Польщі сприяла вступу Польщі в ЄС і стала одним з факторів, що підвищили

цінність її національного бренду (22-е місце в 2019 році). Культурна політика За межами Польщі сприяла вступу Польщі в ЄС і стала одним з факторів, що підвищили цінність її національного бренду (22-е місце в 2019 році). Слід зазначити, що українські експерти пропонують взяти за зразок структуру і концепцію діяльності польських інститутів для зарубіжних філій Українського інституту, які все ще створюються.[67]

Однією з найбільш поширених форм просування польської культури є проведення Днів Польщі за кордоном. Так, у 2012 році відповідні заходи в Одесі були проведені у форматі днів Польщі. У культурній дипломатії Польщі, і особливо в контексті пандемії коронавірусу COVID-19, в даний час спостерігається тенденція до все більшого використання інтернет-ресурсів. Зокрема, у 2021 році Польський інститут в Україні проводив подібні заходи. Так, міністерство закордонних справ Республіки Польща підготувало виставку і серію матеріалів про видатні області, які були поширені Польським Інститутом через соціальні мережі. У рамках конкурсу «Європейська весна 2021», який проводився за підтримки Польського інституту, було запропоновано створювати та доповнювати статті Вікіпедії на будь-яку тему, пов'язану з Польщею. Також в рамках Європейської весни 2021 року відбулася зустріч з польським урбаністом та архітектором Кубою Снопком.

В умовах, коли фінансування офіційних програм культурної дипломатії не може бути значно збільшено, може мати сенс заохочувати добровільне двостороннє співробітництво на рівні громадянського суспільства обох країн (гуртки, асоціації, асоціативні об'єднання тощо, наприклад, у вищих навчальних закладах або мистецьких клубах), члени яких добровільно представляють своїх співвітчизників до національних культурних традицій. знайомство з культурними досягненнями іншої сторони. Це дозволило б Україні компенсувати відсутність постійного культурного представництва в Польщі, а Польща розширила б охоплення Польського інституту в різних регіонах України.

Ключем до динамічного розвитку та стійкості двосторонніх відносин є розвиток діалогу між двома суспільствами, формування спільного суспільно-політичного дискурсу з широкого кола питань. Цьому сприяє культурна близькість, відносно низький Мовний бар'єр та інтенсивний транскордонний обмін в останні десятиліття. Якісні передумови для діалогу між суспільствами достатні для поступового формування регіонального суспільства, заснованого на цьому діалозі.

Основними перешкодами на шляху ефективного діалогу між суспільствами є історичні стереотипи і деструктивна роль політичних, а на певних етапах і державних інститутів двох держав. Щоб подолати ці перешкоди, необхідно цілеспрямовано формувати єдиний суспільний простір, розвивати активні горизонтальні зв'язки між громадянськими суспільствами, місцевими громадами важливо почати і підтримувати транскордонний дискурс з поточних політичних і соціальних питань, а також вирішити проблеми мовних і культурних обмежень такого дискурсу. Спільні цінності будуть сформовані в ньому швидше, ніж будь-яким іншим способом[40].

Становлення громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку України визначається одним із напрямів її внутрішньої політики. Вплив національних меншин є невід'ємною частиною формування громадянського суспільства в Україні. Саме Польська меншина відіграє значну роль в українському "третьому секторі". В Україні діють такі польські організації: Союз поляків України, Федерація польських організацій в Україні, польські асоціації "Полонія", національно-культурне товариство "згода", Союз поляків "Білий орел", Польсько-Український фонд співробітництва, Міжнародне товариство польських організацій "Польський орел" та інші.

Польські неурядові організації вносять значний внесок у розвиток громадянського суспільства в Україні. Зокрема, варто відзначити Польсько-Український фонд співробітництва PAUSI, українсько-польський Інститут міжнародного академічного та наукового співробітництва IIASC Foundation та згаданий вище фонд "відкритий діалог". Вже кілька років проект "польсько-

український стартап-міст" у співпраці з Міністерством фондів та регіональної політики Польщі в Україні реалізує фонд "Фонд співробітництва", який спрямований на розвиток стартап-екосистеми в Україні та підтримку перспективних стартапів.

Шляхи вирішення проблемних питань за участю польських ГО в Україні:

По-перше, європейська інтеграція обох країн за допомогою обміну досвідом в області реформи місцевого самоврядування, державної служби, впровадження загальноєвропейських стандартів ведення бізнесу, поширення етичних норм в суспільному житті, впровадження спеціальних програм стажувань для українських поляків в структурах місцевого самоврядування та неурядових організаціях в Польщі) та поширення реальних прикладів успішних проектів через традиційні та сучасні засоби масової інформації, проведення спеціальних заходів, семінарів, конференцій та зборищ, підготовка відповідних друкованих та електронних інформаційних матеріалів.

Друге: усунення (редукція) негативних стереотипів в українсько-польських відносинах, боротьба з дезінформацією про низьку толерантність українців до польської спільноти шляхом створення позиційних інформаційних продуктів. На наш погляд, однією з причин існування негативних стереотипів є низька інформованість польських громадян.

По-третє, Україна зараз є найбільшим донором іноземної робочої сили для Польщі. За різними оцінками, в Польщі проживає до 1,5 млн трудових мігрантів з України. Для України це, напевно, одне з найболючіших питань. Однак спільні українсько-польські бізнес-проекти за участю профспілок (асоціацій) підприємців, створення та поширення актуальної інформації будуть корисні для економік обох країн. З точки зору комунікації оптимально використовувати Інтернет і соціальні мережі для обговорення, ініціювання проектів як дешевий спосіб поширення інформації та підвищення обізнаності цільової аудиторії.[17]

У будь-якому випадку, польські Громадські організації, що діють в Україні, є частиною українського громадянського суспільства, і їхня діяльність

у процесах трансформації українського суспільства виступає своєрідним каталізатором ефективності українсько-польських відносин у "третьому секторі". У Польщі, як і в Україні, спостерігається відносно короткий період розвитку громадянського суспільства, але наші країни поділяють спільні цінності та прагнення, тому міждержавне співробітництво на рівні НУО відповідає національним інтересам кожної держави.

Можна стверджувати, що польські Громадські організації сьогодні активні і успішні. Вони діють у правовому полі України, яке після підписання асоціації Україна - ЄС активно адаптується і розширюється відповідно до європейських стандартів. Польські НУО, як і польська зовнішня політика щодо України, досить ефективні, достатньо оцінити такі цифри:

- кількість українських трудових мігрантів до Польщі;
- кількість українців, які отримали польську карту;
- кількість українців, які вивчають польську мову;
- кількість українських студентів, які навчаються в Польщі;
- кількість студентів, які переїхали до Польщі після навчання в Україні (наприклад, медсестри);
- кількість проектів в галузі освіти і науки;
- кількість українців, які перебувають у шлюбі з польськими громадянами і залишили країну;
- нарешті, кількість українців (як молодих, так і літніх), які хочуть переїхати до Польщі на постійне місце проживання тощо.

2.2. Пріоритетні сфери рівноправного симетричного партнерства

Основним напрямком розвитку двостороннього партнерства є поглиблення політичного діалогу, узгодження спільної позиції з ключових міжнародних питань і подій, солідарність і підтримка діяльності польської та української дипломатії в міжнародних організаціях і в галузі міжнародного права і юрисдикції, а також регулярні політичні консультації. Прикладом такої

політичної солідарності є тристоронній формат "Люблінського трикутника" в політичній, економічній, соціальній і культурній сферах, а також акти солідарності, які не визнають легітимність президента. Прикладами такої політичної солідарності можна вважати: Лукашенко про результати фальсифікації виборів у Білорусі та введення проти них санкцій.

Однак, враховуючи пріоритет безпеки, оборони та економіки, а також їх асиметричний характер в системі партнерства між Україною та Польщею, необхідно виділити пріоритети, які необхідно вирішити в цих областях. Перш за все, необхідно подолати нерівність у сфері економічних відносин (група економічного і прикордонного співробітництва).

Міжурядове співробітництво між Україною та Польщею в економічній сфері регулюється Угодою про економічне співробітництво, підписаною Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща у 2005 році, яка передбачає створення міжурядової комісії з економічного співробітництва. Вже проведено 7 засідань Комісії, останнє з яких відбулося 29 квітня 2021 року в Києві. Інші інституційні механізми міждержавного економічного співробітництва: Рада міністрів закордонних справ України та Міністерство закордонних справ Республіки Польща; платформою для політичної, економічної та соціальної взаємодії між Україною, Республікою Польща та Литовською Республікою є Люблінський трикутник (створений наприкінці липня 2020 року)[72].

Важливою умовою розвитку економічних (і, мабуть, найголовніше – торговельних відносин) між країнами є розвиток інфраструктури. Протягом багатьох років дві країни вели переговори про будівництво автомагістралі на українській стороні, яка стала б продовженням автомагістралі в рамках третього європейського транспортного коридору через Львів до Одеси. На жаль, поки безрезультатно. Прикордонна інфраструктура має вирішальне значення. На польсько-українському кордоні є 12 пунктів пропуску-б автомобільних і 6 залізничних. Заплановано ще чотири пункти. З метою покращення прикордонної інфраструктури у 2015 році польський уряд виділив

кредит у розмірі 100 мільйонів євро на ремонт контрольно-пропускних пунктів, доріг, що ведуть до них, та будівель Державної прикордонної служби. Однак роботи в цей час практично не починалися через українську сторону.

Забезпечення енергетичної незалежності має стратегічне значення для обох країн. У зв'язку з цим Уряд України розглядає можливість будівництва терміналу зрідженого природного газу на узбережжі Чорного моря, але він ще не побудований. Таким чином, у 2019 році Україна вперше імпортувала скраплений природний газ через Польський термінал Свіноуйсьце на узбережжі Балтійського моря. Прагнучи домогтися незалежності від поставок російського газу, Польща зробила реальні дії і інвестувала в будівництво терміналу зрідженого природного газу, Балтійської труби і розвиток внутрішньої транспортної системи. Сьогодні Республіка Польща отримує СПГ із США, Норвегії та Катару, а Україна може отримувати цей газ після регазифікації через газотранспортну систему.

Крім питань, пов'язаних з реалізацією інфраструктурних проектів і співпрацею в сфері енергетики, перспективними і адекватними напрямками українсько-польського партнерства на міжурядовому рівні є спільна робота з реалізації Європейської зеленої угоди, досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року і боротьба зі зміною клімату.

Співпраця на рівні місцевого та регіонального самоврядування. Цей пріоритет також важливий для відновлення рівноправних, симетричних партнерських відносин.

Міністерство муніципального і територіального розвитку відповідає за реалізацію регіональної політики в Україні, а Міністерство фінансів і регіональної політики в Польщі. В Україні реалізується проект "Підвищення конкурентоспроможності українських регіонів та розвиток польсько-українського економічного співробітництва", який є частиною стратегії Міністерства економічного розвитку Республіки Польща в рамках програми PolishAid.

Сьогодні Україна має найбільш розвинену мережу міжрегіонального співробітництва з Польщею. Всі 16 польських воєводств і більшість регіонів України підписали угоди про міжрегіональне співробітництво і мають партнера в сусідній країні. Провідними партнерами є Люблінське, Сілезьке, Підкарпатське, Лодзинське та Мазовецьке воєводства, а з української сторони – Львівська, Закарпатська, Волинська, Івано-Франківська, Вінницька та Одеська області. Активізується процес підписання двосторонніх угод про партнерство на рівні міст, районів і муніципалітетів з української сторони і міст, повітів і селищ з польської сторони. Регіони України та Польщі підписали понад 500 угод про міжрегіональне співробітництво.

Більше половини українського експорту до Польщі складають Ізольовані дроти та кабелі; чорні метали; залізні руди та концентрати; соєва, соняшникова та рапсова олія; меблі; деревина та вироби з неї. Частка продукції становить 14,4%. Імпорт України з Польщі більш диверсифікований. Третина імпорту припадає на наземний транспорт, за винятком залізничного або трамвайного транспорту; холодильники, сільськогосподарське обладнання, побутову техніку та інше механічне обладнання; пластмаси, полімерні матеріали та супутні товари; Ізольовані дроти, Монітори та проектори, а також інші електричні машини та обладнання. Частка продукції становить 8,2%. Після набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом умови доступу на ринки для обох країн значно покращилися. Але в цій області все ще є проблемні питання. Зокрема, польські компанії (виробники будівельних і медичних виробів) вказують на виявлення Україною великої кількості антидемпінгових розслідувань[23].

Зовнішньоторговельний оборот між Україною та Польщею далекий від максимального значення, тому перед країнами стоїть нетривіальне завдання щодо активізації двосторонньої торгівлі. Іншим важливим завданням є розвиток експортного потенціалу країн на світових ринках шляхом поглиблення міжфірмового співробітництва та участі в глобальних виробничо-збутових ланцюжках.

Інвестиційне співробітництво. Інвестиційне співробітництво між Україною та Польщею не спостерігається у великих обсягах. Частка Республіки в іноземному капіталі в Україні становить всього 2%. Станом на 31 грудня 2019 року обсяг прямих інвестицій з Польщі в українську економіку склав майже 700 мільйонів доларів США. Українців у Польщі -8,8,1 млн. США. Основні інвестиції здійснюються в банківську справу (Кредобанк) і в Фінанси і страхування (PZU). Іншими великими польськими інвесторами в українську економіку є LPP, Barlinek, Cersanit, Ingot, Solaris, CCC, Mokate, Gino Rossi, cross, Vacalland та інші.

Перспективними напрямками інвестиційного співробітництва між Україною та Польщею є спільна участь країн у міжнародних інвестиційних проектах, використання польського досвіду у розвитку мережі індустриальних парків, участь польського капіталу в модернізації української економіки (розвиток інфраструктури, цифровізація) та відновленні постконфліктних Донецька та Луганська області.

Науково-технічне співробітництво. Науково-технічне співробітництво між Україною та Польщею регулюється низкою таких двосторонніх угод та підзаконних актів, у тому числі: угодою між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі науки і техніки, підписаною у 1993 році, та угодою між Урядом України та Урядом Республіки Польща, підписаною у 1997 році.

Одним з головних пріоритетів України в науково-технічному співробітництві є її інтеграція в Європейський дослідницький простір. Цьому сприяє двостороннє науково-технічне співробітництво з країнами-членами ЄС, зокрема з Польщею, яка є найбільшим партнером України. У 2020-2021 роках українські та польські науковці спільно працюють над 15 двосторонніми науковими проектами. Перелік проектів був затверджений в ході засідання Спільної комісії зі співробітництва в галузі науки і технологій. Перспективними напрямками співпраці між Польщею та Україною є розробка спільних дослідницьких проектів для участі в програмах ЄС, співпраця в галузі

комерціалізації результатів досліджень і розробок, передачі знань і технологій, спільне проведення наукових конференцій і форумів, обмін науковцями та дослідниками тощо [51].

Поглиблення військового співробітництва має стати основним напрямком для розвитку рівноправного, симетричного партнерства між Україною та Польщею. Цей пріоритет пов'язаний зі зростаючою військовою загрозою Російської Федерації Україні та Польщі, нарощуванням російських наступальних угруповань, застосуванням нової ракетної зброї та проведенням великомасштабних стратегічних військових навчань на східному фланзі НАТО та на тимчасово окупованих територіях України. Така агресивна зовнішня і військова політика Росії загрожує не тільки національній безпеці обох держав, а й може спровокувати регіональну війну в Центральній і Східній Європі.

Щоб стримувати та протидіяти агресивним намірам Російської Федерації, необхідно переглянути підходи до військового та оборонного співробітництва між Україною та Польщею. Необхідність такої співпраці обумовлена ще й тим, що Польща входить в систему колективної оборони НАТО, а Україна знаходиться за її межами. Новий підхід повинен ґрунтуватися на цілісній багаторівневій системі, що складається з військово-політичного, військового, військово-технічного та військово-промислового співробітництва в оборонному секторі.

Найважливішим питанням військово-політичного співробітництва має стати спільна протидія агресивній політиці Росії, військово-оборонне співробітництво між Збройними силами Польщі та України з метою стримування агресивних намірів Росії та оборони з використанням потенціалу НАТО, а також впровадження спільного планування оборони підрозділів Збройних сил Польщі та України. Генеральний штаб Збройних сил України та Польщі в політичних кризових ситуаціях., а також створення системи комплексного стратегічного аналізу військових загроз національній безпеці України та Укрінформу та створення системи комплексного стратегічного аналізу військових загроз національній безпеці та обороні України. Потрібно

координувати діяльність спецслужб України та Польщі, отримувати повну і достовірну оперативну інформацію для своєчасного прийняття рішень щодо забезпечення військової безпеки обох держав, проводити регулярні консультації між польським і українським військовим керівництвом та командуванням Збройних сил України і Польщі з питань оборони і військового політику, оцінити воєнно-політичну ситуацію в Центральному і східному регіоні Європи, розробити плани дій щодо забезпечення військової безпеки двох держав, проводити регулярні консультації з польським та українським військовим керівництвом та командуванням Збройних Сил України та Польщі з оборонних та військових питань[53].

Важливим аспектом українсько-польського військово-політичного співробітництва має залишатися сприяння інтеграції України Польщею в євроатлантичний простір безпеки з метою набуття членства в НАТО. У цьому контексті військове співробітництво між країнами ЦСЄ необхідно зміцнювати, і на регіональному рівні має сенс розширити формат співпраці США (включаючи Україну, не як пострадянський або східноєвропейська держава, а саме як центральноєвропейську країну) за межі НАТО в якості регіонального співробітництва формат з метою підтримки і розширення співпраці між країнами Центральної та Східної Європи (включаючи Україну, не як пострадянський або східноєвропейська держава, а як центральноєвропейську країну). Сприяти досягненню цілей НАТО та євроатлантичної інтеграції України. Слід вивчити можливості для країни Центральної та Східної Європи діяти автономно в галузі оборони та військово-технічного співробітництва, а також умови та обмеження на використання регіонального співробітництва в галузі безпеки для глибшої участі НАТО в Україні та інших країнах, які не є членами Альянсу.

Особливий інтерес представляє участь України в польській підтримці проектів військово-політичної інтеграції ЄС: участь України в операціях і місіях ЄС, приєднання до проектів в рамках постійного структурованого співробітництва в галузі безпеки і оборони ЄС (PESCO), поглиблення співпраці

України з Європейським оборонним агентством. Доцільно продовжити співпрацю між Україною та Польщею у форматі "бойових груп" ЄС, зокрема Вишеградської бойової групи[22].

2.3. Співробітництво у сферах міжнародних відносин України та Польщі

Республіка Польща є важливим партнером для України, з яким країна розвиває двосторонній діалог і поглиблює взаємовигідне співробітництво. Сучасні українсько-польські відносини вже стали взірцем для багатьох сусідніх країн регіону і мають усі підстави вважатися однією з найпотужніших основ нової Європи [4].

Сучасне торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею є логічним продовженням розвитку відносин між державами, беручи до уваги географічну близькість країн та сформовані економічні зв'язки [16].

Однією з основних складових українсько-польського економічного співробітництва є торговельно-економічне співробітництво.

У 2019 році Польща експортувала 2,1% в Україну. Частка українського імпорту в Польщі становить 1,2% [78].

Згідно зі статистикою бази даних ООН з міжнародної торгівлі, імпорт Польщі з України в 2019 році склав 2,9 мільярда доларів США.

На рисунку 2.17 показано, що з України до Республіки Польща найбільше експортується продукція гірничодобувної, металургійної промисловості та деяких видів продукції машинобудування, а також легкої промисловості та сільськогосподарської продукції [4].

Протягом 2019 року експорт Польщі в Україну склав 5,5,29 млрд.

Згідно з базою даних ООН з міжнародної торгівлі [81].

Рисунок 2.1 – Польща імпортує з України, млн. дол. США

На рисунку 2.18 показано, що основними імпортованими товарами з Польщі в Україну є продукція деревообробної, харчової промисловості, машинобудування, а також косметичні препарати [4].

Рисунок 2.2 – Польща експортує в Україну, млн. дол. США

Станом на кінець 2019 року товарообіг між Україною та Польщею був встановлений на рівні 8 8,03 мільярда доларів. Тенденція до подальшого зростання двосторонньої торгівлі з Польщею триває [16].

Посольство України в Польщі оголосило, що Польща залишиться четвертим за величиною торговим партнером України після Китаю, Німеччини та Росії до 2020 року, з двостороннім товарообігом на суму понад 1,77 мільярда доларів. доларів США (зростання на 0,5% порівняно з аналогічним періодом 2019 року). Польща є другим за величиною експортним ринком для українських товарів після Китаю, на частку якого припадає понад 0,82 мільярда доларів США (зростання на 1%; 6,7% всього українського експорту) [18].

Польща входить в топ-10 українських партнерів з найбільшими обсягами продажів сільськогосподарської та харчової продукції. За перші шість місяців 2020 року товарообіг між двома країнами склав 6 648,9 мільйона доларів. Ціна на 14,7% вище, ніж за аналогічний період минулого року.

Україна зацікавлена в поглибленні торговельних відносин, збільшенні експорту та диверсифікації сільськогосподарської продукції в майбутньому; вона очікує двосторонніх проектів на рівні бізнесу в сфері сільського господарства та участі польської економіки в модернізації виробничих процесів в аграрному секторі. Крім того, польські компанії можуть бути зацікавлені в початку виробництва спеціалізованих продуктів, які можуть продаватися на ринку ЄС та інших світових ринках [85].

Зміцнення інвестиційного співробітництва є ще одним важливим напрямком міжнародних відносин між Україною та Польщею. Для економіки України прямі іноземні інвестиції в країну є одним з ресурсів, який може сприяти підвищенню її ефективності та розвитку відповідних територій, міст і спільнот. перші спроби інвестиційного співробітництва між Україною та Польщею супроводжувалися безліччю проблем, а саме непродуманою формою залучення інвестиційних ресурсів з Польщі та незадоволеністю польських інвесторів інноваційними процесами.

Згідно з офіційними даними Державного комітету статистики України, обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) динамічно збільшувався і зменшувався протягом 11 років дослідження. Найбільший обсяг прямих інвестицій в Україну був зафіксований в кінці 2010 року - 913 млн грн.

Прямі інвестиції в українську економіку збільшилися, в той час як прямі інвестиції з України в Польщу різко скоротилися з 2017 року. Зокрема, в період 2017-2019 років зростання прибутку від прямих інвестицій (акціонерного капіталу) польських інвесторів склало 36,26%. До кінця 2019 року рівень виручки майже повернувся до рівня 2014 року – 6 694 млн.доларів США.

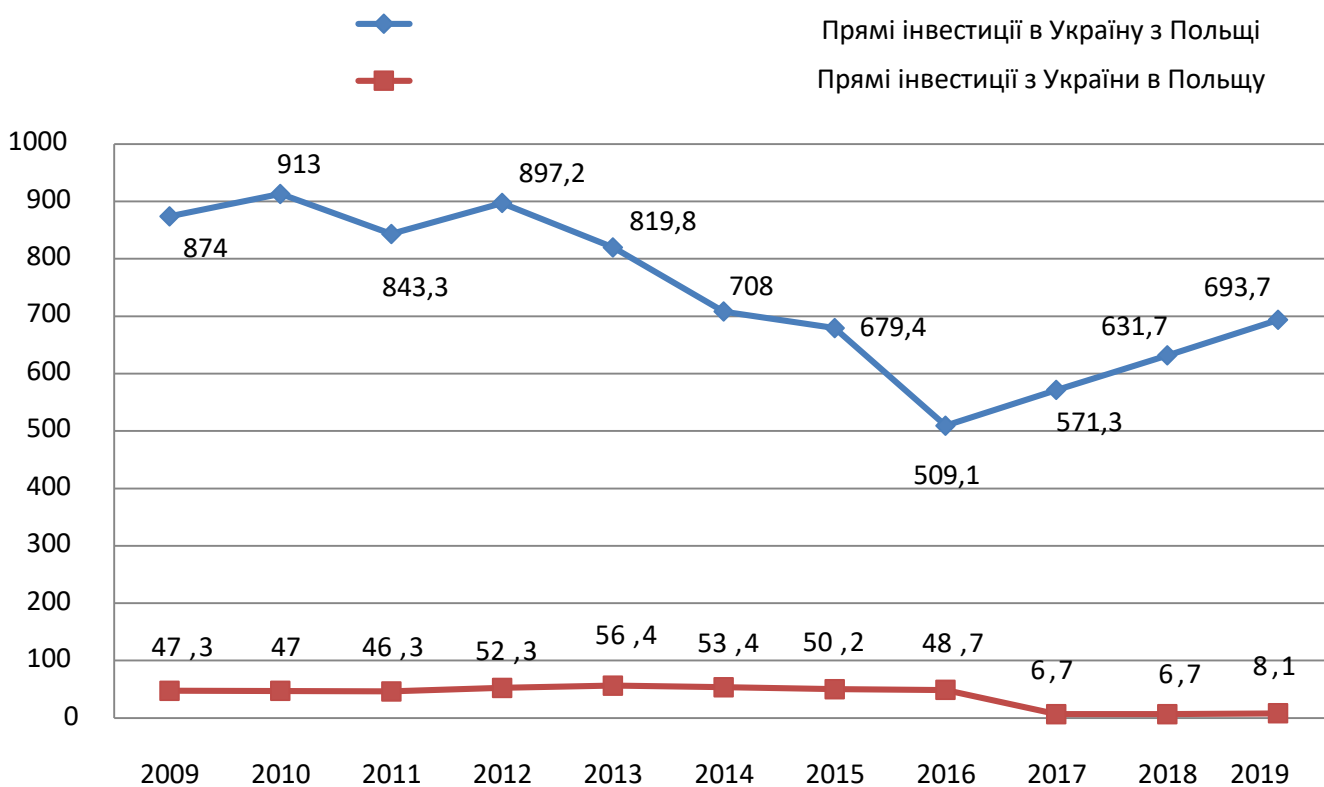

Рисунок 2.3 – Динаміка інвестиційної співпраці між країнами, млн. дол. США

Однак РП залишається в топ-5 інвесторів. Однак Україна як і раніше залишається слабким інвестором для Польщі. За даними українських дипломатів, обсяг реальних інвестицій в польську економіку за останні тричотири роки склав значно більше 1 мільярда доларів. Цю суму можна отримати, оскільки громадяни України в Польщі становлять близько 70% офіційно працюючих іноземців в країні, але їх витрати на території Республіки Польща не враховуються офіційною статистикою [31].

Торговельно-економічне та інвестиційне співробітництво з Польщею є пріоритетним напрямком. Серед основних завдань-не тільки збільшення обсягу двосторонньої торгівлі, а й якісні зміни в її структурі: розширення в логістиці

та промисловості, диверсифікація взаємної торгівлі, активний розвиток у сфері послуг [4].

8 вересня 2020 року Міністр економічного розвитку, сільського господарства і торгівлі України і.Петрашко зустрівся з Міністром сільського господарства і розвитку сільських районів Республіки Польща Я. Ардановським. На Україну, як і на Польщу, вплинула проблема пандемії та необхідність застосування карантинних обмежень, які суттєво впливають на ділову активність. Україна є одним з найважливіших учасників глобальної системи продовольчої безпеки. Під час пандемії COVID-19 Україна, будучи надійним торговельним партнером і основним експортером сільськогосподарської продукції, робить все можливе для забезпечення поставок товарів [21].

Залежно від тривалості перебування в сусідній країні доходи громадян України в Польщі також різняться. Результати дослідження показують, що співробітники, які пропрацювали в Польщі більше 1 року, можуть розраховувати на більш високу заробітну плату. Водночас найнижчий дохід мігрантів, які працюють у Польщі протягом 3-6 місяців, становить до 90 гривень за годину роботи.

Крім того, українські власники посвідки на проживання (тимчасового або постійного) отримують набагато більш високий дохід. Більше 70% респондентів, які заявили, що у них є вид на проживання, заробляють більше 15 злотих на годину (105 гривень). А власники біометричних паспортів (дозволів на роботу терміном до 3 місяців) заробляють набагато більше, ніж власники робочих віз в Польщі.

Рисунок 2.4 – Рівень доходів громадян України в Польщі за основними галузями зайнятості

З точки зору міжнародних фінансових показників України, трудова міграція робить позитивний вплив – кількість грошових переказів в країну збільшилася з 7 млрд. дол. США, 10 мільярдів доларів США (2015). США (у 2018 році) та понад 12 мільярдів дол. США (у 2019 році).

Потоки досягли 8-10% ВВП України, а частка доходів з Польщі за досліджуваний період була найбільшою, склавши близько 1/3 від загального обсягу доходів з-за кордону в 2018-2019 роках. Це внесло значний внесок у доходи домогосподарств, а також скоротило дефіцит поточного рахунку країни [31].

Під час пандемії зелений кемпінговий туризм став популярним у всьому світі.

Наприклад, в польському селі Честково, в 30 кілометрах від Гданська, є кемпінг "4Rest Camp", де відвідувачам пропонується переночувати в наметах посеред лісу [29].

Однак 15 жовтня 2020 року вся територія Республіки Польща була включена до Червоної карантинної зони [30] Потрапити в країну практично неможливо.

Результати аналізу поточного стану торгового співробітництва вказують на позитивну динаміку і початок структурних змін у створенні торгового паритету [16].

Ситуація на Україні змусила багатьох лідерів сусідніх країн задуматися не тільки про проблему миру в Європі, але і про конкретні наміри щодо зміцнення безпеки своїх держав. Активне військове співробітництво, збільшення оборонних бюджетів та військові навчання країн-членів НАТО не змогли стримати військову агресію Росії в Україні та перейшли від політики заяв до політики рішучих дій.

У роки війни на Україні сусідні країни часто висловлювали свою підтримку [3].

У контексті російської агресії на сході України Польща в даний час є однією з небагатьох країн-членів НАТО, яка внесла свій внесок у забезпечення української (і, отже, регіональної) безпеки шляхом розвитку своєї обороноздатності та інтеграції України в західні структури безпеки [32].

У 2014-2015 роках обсяг наданої країні допомоги склав близько 6,5 мільйонів доларів. Перш за все, це були сухі продукти, матраци, ковдри. Потім-необхідні запчастини для обладнання радянського зразка. Держава дуже швидко взялася за справу, бо зрозуміла, що може стати наступним об'єктом російської агресії [41].

Польща надала фінансову допомогу Україні. Країні було надано кредит у розмірі понад 100 мільйонів євро. На стипендіальну програму для студентів з Донецької та Луганської областей Криму було виділено 2,5 мільйона євро (на 2015 рік).

У 2016 році польський уряд наполягав на "політиці відкритих дверей" НАТО щодо України [32]. Польща запросила Україну на саміт НАТО у

Варшаві до того, як всі її союзники прийняли офіційне рішення і включили українське питання до порядку денного.

Важливою ініціативою, яку Польща запропонувала Україні, була ідея міжетнічного Союзу, спрямована на створення додаткових структур безпеки (не тільки військової, а й в енергетичній, економічній та інфраструктурній сферах), які допомогли б країнам Центральної та Східної Європи наздогнати добре розвинену західну частину [32].

РП підтримує політику антиросійських санкцій (проти продовження військової агресії); визнає використання Росією Збройних сил на Донбасі, постійну присутність російських військ на Донбасі; підтримує ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Польща класифікує дії Росії як "ознаки агресії" (згідно з класифікацією резолюції ООН); схвалює необхідність інтеграції України до НАТО та ЄС, збільшення військової присутності НАТО в Україні та підтримує ідею приєднання України до Вишеградської четвірки; розглядає конфлікт як загрозу національній безпеці; готовий постачати зброю в Україну.

Неоімперська політика Росії є найбільшою загрозою для Польщі. Ця фраза зафіксована в оновленій стратегії національної безпеки держави. Після початку бойових дій на Донбасі Варшава почала активно озброюватися і закуповувати військову техніку у США, але у Польщі також є кілька проектів з Україною.

З 2014 року польські компанії постачають Україні безпілотні літальні апарати, засоби індивідуального захисту, стрілецьку зброю, гранатомети та міномети, парашутні системи та авіаційні компоненти, боєприпаси різних калібрів, оптико-електронні вироби та обладнання, вежі та корпуси для бойових машин піхоти БМП-1 [35].

РП і Україна спільно розробили переносні протитанкові ракети малої дальності "Пірат" з лазерним наведенням і корабельною артилерійською картечню, контрольованою "клумбою" [136, 135]. Існувало кілька версій демонстраторів технологій, зокрема РТ-17, Що представляє собою варіант глибокої модернізації машин сімейств Т-72 і РТ-91 з метою збільшення вогневої потужності (з використанням 120-мм гармати КДМ-2) [136]. Українські підприємства надають допомогу в ремонті польських Міг-29 і Су-22, продають комплекти для вертольотів і артилерійського озброєння [135].

Спільна розробка ракетного комплексу "Ромашка", робота польських військових інструкторів на Яворівському полігоні та постачання зброї та боєприпасів також є частиною польсько-українського військового співробітництва.

З початку російської агресії відносини між Україною та Польщею розвивалися досить активно, оскільки Україна чітко бачила загрозу з боку Російської Федерації. Польська армія зацікавлена в ряді проектів, в яких Україна володіла набагато більшими компетенціями, ніж Польща на той момент, – це в основному керовані боєприпаси і міни, протитанкові ракетні комплекси. Ці проекти все ще розвиваються досить активно [35].

Протягом усього періоду війни з Росією Республіка Польща надавала гуманітарну допомогу Україні, приймала та лікувала поранених у зоні АТО, а також запрошувала українських офіцерів пройти стажування у своїх військових частинах [32].

У 2015 році держава надала Україні гуманітарну допомогу на суму 1,1 млн.

Доларів США. Польський уряд виділив 170 000 євро на лікування та реабілітацію українських військових за рахунок Польщі [31].

У січні 2020 року відбулася зустріч секретаря Ради національної безпеки і оборони України О.Данилова та Державного секретаря, голови Департаменту національної безпеки Республіки Польща П. Солоха. На початку зустрічі Секретар Ради національної безпеки і оборони України подякував Польщі за її незмінну підтримку європейських та євроатлантичних зусиль.

Сторони детально обговорили двостороннє співробітництво в галузі безпеки та оборони, зокрема у сфері військово-промислового комплексу, а також розширення співпраці на рівні співробітників та експертів двох відомств.

Глава Бюро національної безпеки Республіки Польща підкреслив, що Польща послідовно підтримує і заохочує лобіювання України в ЄС і НАТО. Незважаючи на військову агресію, Україна наполегливо проводить реформи в усіх сферах державної діяльності [38].

Столиці прекрасно співпрацюють у військовій сфері в контексті російської агресії на Україні, а також мають хороші перспективи для економічного співробітництва.

У червні 2020 року Польща стала покровителькою Головного військового клінічного госпіталю. Сума склала близько чотирьохсот дев'яноста тисяч гривень. Центр також отримав 5000 захисних масок, 500 одноразових захисних костюмів, 100 пульсоксиметрів, 34 упаковки Ambu для лікування пневмонії, 18 медичних кабінетів, 3 прилади для вимірювання ВГД, один аквадистилятор і один медичний стерилізатор. Лікарню спонсорувала Польська програма допомоги Міністерства закордонних справ Республіки Польща. Перелік продуктів був узгоджений з керівництвом клініки і відповідає вимогам [39].

Польща послідовно дотримується позиції, що двері НАТО повинні бути відкриті для України. Водночас Польща залишається одним з основних постачальників військової допомоги Україні та бере участь у спільних навчаннях.

З міркувань безпеки в 2016 році була сформована литовсько-польсько-українська бригада [34].

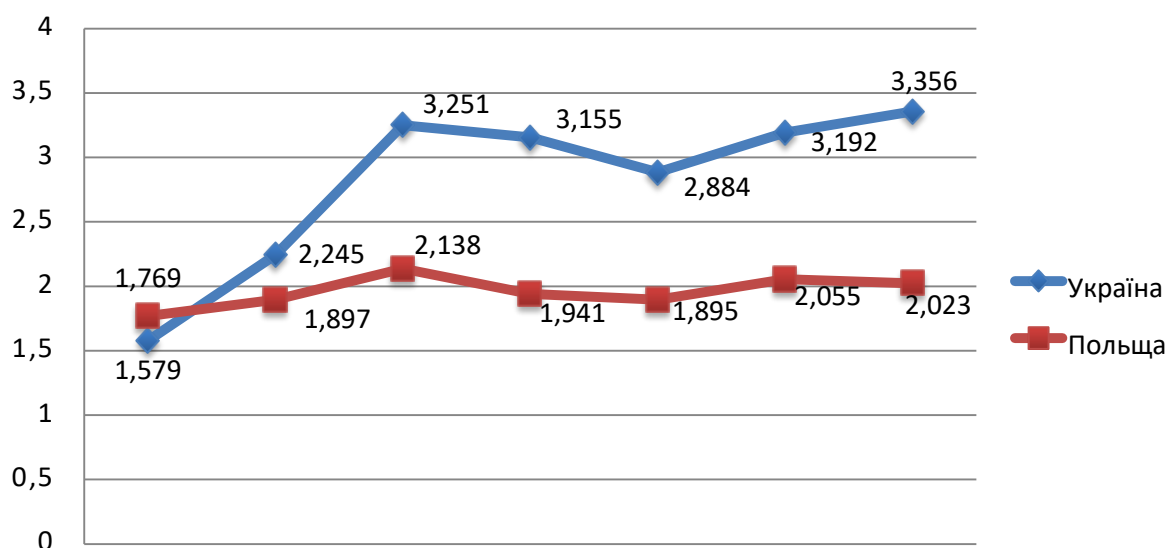

Рисунок 2.5 – Військові витрати , % ВВП

28 липня 2020 року Україна, Польща та Литва запустили новий формат співпраці – Люблінський трикутник. Їх головна мета-не тільки зміцнення зв'язків між країнами, а й ефективна протидія загальним загрозам, забезпечення безпеки і процвітання регіону.

Учасники платформи домовилися координувати дії щодо захисту міжнародного права в контексті російської агресії проти України не лише у Тристоронній координації, а й у міжнародних організаціях: НАТО, ООН, ЄС, Раді Європи та ОБСЄ [41].

Під час зустрічі Президентів України та Польщі у жовтні Дуда зазначив, що Варшава використовує своє головування в ОБСЄ у 2022 році для вирішення питання суверенітету та територіальної цілісності України [42].

Досі Польща є абсолютним захисником фундаментальної проблеми України: збереження санкцій проти Російської Федерації.

Ці та інші прояви підтримки України Європейська рада з міжнародних відносин впевнено назвала Польщу "лідером" ЄС у підтримці України після Німеччини, Великої Британії та Сполучених Штатів [42].

Український і польський народи завжди долали ворожість до спільного ворога і створювали успішні військові формування для боротьби з ним.

Тільки незалежні Україна і Польща можуть створити спільні військові підрозділи для встановлення тісних контактів, зміцнення взаємної довіри, забезпечення безпеки в Європі і демонстрації того, як система безпеки може бути організована більш широко, ніж в Національному сенсі.

Обмін бойовим досвідом, спільні миротворчі місії, гуманітарна та медична діяльність доводять, що військове співробітництво є основою для побудови добрих відносин, взаємної довіри та дружніх, тісних контактів [43].

Так, у другому розділі "Аналіз стану міжнародного співробітництва між Україною та Польщею" було проведено контент-моніторинг для аналізу ключових напрямків співпраці, який показав найбільш часто згадувані теми в Інтернеті - політичні та дипломатичні, а не економічні та невмотивовані сфери; національні інтереси, цілі та завдання. Були визначені методи і характер зовнішньої політики (пацифістської) України і Польщі, що в кінцевому підсумку підтвердило можливість співпраці. Політичні відносини між двома країнами, які вказують на продовження лобювання Польщею України в ЄС і НАТО, виправдані; були зіставлені внутрішні економічні аспекти життя держав, які сприяли подальшому визначенню двосторонніх відносин; експортно-імпортні угоди між сторонами і їх партнерськими організаціями.

Отже, напрямки двостороннього співробітництва між Україною та Польщею є ключовими для розвитку взаємовигідного партнерства між двома країнами. Згадане співробітництво базується на різноманітних сферах, включаючи політику, економіку, культуру, освіту та безпеку. На політичному рівні, Україна та Польща підтримують активний діалог та спільно працюють над питаннями регіональної безпеки, спільними проблемами, такими як енергетика, міграція, та боротьба з корупцією. Зокрема, співробітництво між

двома країнами засноване на ряді двосторонніх угод та спільних ініціатив, що сприяють зміцненню взаємовідносин.

У сфері економіки, Україна та Польща є важливими торговельними партнерами. Вони здійснюють інтенсивний торгівельний обмін товарами та послугами, сприяючи економічному зростанню обох країн. Крім того, інвестиції між Україною та Польщею постійно зростають, що сприяє розвитку бізнесу та створенню робочих місць. У галузі культурного співробітництва, Україна та Польща мають довгу історію спільної культурної спадщини. Вони здійснюють обмін мистецтвом, літературою, музикою та іншими формами культурної діяльності, що сприяє зближенню двох народів та підвищенню культурної свідомості.

Загалом, двостороннє співробітництво між Україною та Польщею виявляється важливим і вигідним для обох сторін. Воно сприяє зміцненню політичних, економічних, культурних та освітніх зв'язків, сприяє зближенню народів та підвищує рівень життя громадян обох країн. Далі розвиток цього співробітництва може відкрити нові перспективи та можливості для обох країн у багатьох сферах, зміцнюючи стабільність і процвітання в регіоні.

ВИСНОВКИ

Щоб зосередитися на перспективах відносин, спочатку потрібно вирішити, як зменшити конфлікти між державами.

Добросусідські двосторонні відносини між Україною і Польщею повинні будуватися на міцному фундаменті, який включає в себе як історичну правду, так і прощення і примирення.

Для розвитку українсько-польського стратегічного партнерства важливо вирішити конфлікти, пов'язані з пам'яттю, між двома країнами. Реалізація політики примирення між народами в контексті процесів європейської інтеграції вимагає конкретних дій. Протиріччя тільки перешкоджають виробленню майбутніх пріоритетів.

Українсько-польське стратегічне партнерство має кілька основних векторів, які спрямовані на розвиток співробітництва між двома країнами. Основні вектори українсько-польського стратегічного партнерства включають наступні аспекти:

1. Політичне співробітництво: Україна та Польща прагнуть підтримувати високий рівень політичних контактів та взаємодії на різних рівнях. Це включає візити високопосадових посадових осіб, проведення консультацій та спільних засідань урядів.

2. Економічне співробітництво: Україна та Польща мають значний потенціал для розвитку економічного співробітництва. Обидві країни активно працюють над сприянням торговельних та інвестиційних зв'язків, розвитком спільних проектів у сферах енергетики, транспорту, сільського господарства та інших.

3. Безпекове співробітництво: Україна та РП співпрацюють в сфері безпеки, зокрема в контексті спільного виклику, яким є загроза з боку Росії. Обидві країни підтримують взаємну підтримку та координацію в рамках НАТО, спільно проводять військові навчання та обмін інформацією.

4. Культурне та освітнє співробітництво: Україна та Польща мають багатий культурний спадок та історичні зв'язки. Обидві країни сприяють співпраці у сферах культури, освіти, науки та молодіжного обміну, що сприяє з багатогранному взаєморозумінню та підтримці між народами України та Польщі.

5. Регіональне співробітництво: Україна та Польща активно співпрацюють на регіональному рівні, зокрема в контексті Вишеградської групи (В4), яка також включає Чехію та Словаччину. Ця співпраця спрямована на підтримку стабільності, розвитку та спільного вирішення проблем регіону.

6. Енергетична безпека: Україна та Польща активно співпрацюють у сфері енергетичної безпеки. Обидві країни розробляють спільні проекти, спрямовані на диверсифікацію джерел постачання енергії та забезпечення енергетичної незалежності.

Ці основні вектори українсько-польського стратегічного партнерства допомагають зміцнювати співробітництво між двома країнами та сприяють розвитку стабільного та процвітаючого регіону.

Щоб подолати історичну кризу, необхідно створити єдину Українську комісію, яка займеться спірними питаннями минулого і, як наслідок, підготує документ, який буде свідчити про примирення сторін на основі їх діяльності. Цей протокол має враховувати як українські непорозуміння, так і можливості для співпраці.

Мало б сенс створення українсько-польської ради, діяльність якої була б спрямована на швидке реагування на випадки фальсифікації історії конфлікту між двома державами.

Українсько-польські установи працюватимуть над різними проектами: діалогом між державами, проведенням культурних заходів, присудженням призів за кращі наукові роботи на тему українсько-польських відносин, створенням спільних музеїв, написанням книг і зйомкою фільмів, розробкою програм обміну для українсько-польських школярів і студенток. Викладачі,

студенти та громадські діячі, збереження меморіалів та Благоустрій кладовищ на території України та Польщі.

Головною метою організацій має бути висвітлення історичних подій та просування ідей спільного розвитку, нейтралізація негативного впливу минулого та зосередження уваги на спільних інтересах у майбутньому.

Варто відзначити, що українсько-польські відносини засновані не тільки на історичних подіях, а й мають певні перспективні аспекти, в яких необхідно рухатися далі.

Польща постійно підтримує Україну в процесі європейської інтеграції і вважає, що країна є частиною Європи не тільки в географічному плані. Між двома країнами існує добре розвинена інфраструктура контактів, включаючи зв'язки між президентами, дипломатами, громадськими діячами та істориками. Отже, є способи, які необхідно опрацювати.

Найважливішими аспектами культури та освіти є стажування та обмін між університетами, а також підтримка партнерських проектів в обох країнах. В енергетичному секторі-просування виробництва електроенергії в Україні та створення спільних проектів у цій галузі. У військовому плані-продовження створення об'єднаних батальйонів і родів військ; протидія російському агресору.

Сучасний стан українсько-польського стратегічного партнерства є дуже обіцяючим і сприятливим для подальшого розвитку взаємних відносин. З огляду на розташування, історичні та культурні зв'язки між Україною та Польщею, обидві країни мають спільні інтереси та виклики, з якими їм доводиться стикатися. Вони розуміють важливість підтримки одне одного у багатьох аспектах, включаючи політичну безпеку, економічне співробітництво, культурну та освітню взаємодію. Україна та Польща успішно співпрацюють у рамках таких форматів, як Вісegradська група, Східне партнерство та Європейський союз. Ці механізми сприяють поглибленню спільних інтересів та підтримці демократичних реформ, які є важливими для розвитку України. Також вони спільно працюють над зміцненням енергетичної безпеки,

торговельних зв'язків та розвитку транспортної інфраструктури. Перспективи українсько-польського стратегічного партнерства є багатогранними і відкритими для подальшого розширення співробітництва. За останні роки було досягнуто значний прогрес у різних сферах, проте ще залишається багато викликів, які потребують спільних зусиль для їх вирішення.

Нерозуміння між Україною і Росією невідомо, як довго воно триватиме. Отже, питання українсько-польських відносин залишається відкритим. Україна і Республіка Польща повинні працювати над моделлю відносин, яка використовує всі можливі потенціали.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що державам необхідно зосередитися на сучасних способах розвитку співпраці між Україною та Польщею та зменшити увагу до подій минулого, що допоможе знизити рівень конфліктності та зміцнити спільноту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А. Єр'омін Своє місце у Європі Україна вже виборола. URL: <https://wz.lviv.ua/article/406037-svoie-mistse-uye evropi-ukraina-vzhe-vyborola>. (дата звернення: 05.10.2020).
2. Аудит зовнішньої політики: Україна – Польща, 2016. URL: <https://glavcom.ua/publications/audit-zovnishnoji-politikiukrajina-polshcha-382219.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
3. Вартість електроенергії для української промисловості удвічі вища, ніж у Європі, 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/1/658854/>. (дата звернення: 10.02.2023).
4. Ю. Григоренко ВВП-2019 просяде: Причини і наслідки, 2019. URL: <https://ua.112.ua/statji/vvp-2019-prosiadeprychyny-i-naslidky-490214.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
5. О. Бабакова Головні виклики у двосторонніх відносинах України з Польщею (у культурно-історичному контексті). URL: <http://fpp.com.ua/golovni-vyklyky-u-dvostoronnih-vidnosynah-ukrayiny-z-polshheyu-u-kulturno-istorychnomu-konteksti/>. (дата звернення: 10.02.2023).
6. / М. Романюк Десять переваг створення бізнесу в Польщі. ЮК «Лекс Консалтинг», к.ю.н., 2020. URL: <https://lexconsulting.ua/uk/desyat-perevag-stvorennya-biznesu-v-polshhi/>. (дата звернення: 10.02.2023).
7. Динаміка міжнародних резервів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo/dynamics>. (дата звернення: 10.02.2023).
8. Б. Кириченко Дипломатичні відносини України та Польщі. Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041. 2016. – 5 с. URL: <https://www.sworld.com.ua/konferm3/235.pdf>. (дата звернення: 10.02.2023).
9. Договірні-правова база між Україною та Польщею, Варшава: Посольство України в Республіці Польща, 2012. URL:

- <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/233-dogovirno-pravovabaza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>. (дата звернення: 10.02.2023).
10. О.В. Бородій Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз. Науковий вісник НЛТУ України, 2017. № 20.4. – 8 с. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2010/20_4/311_Borodij_20_4.pdf. (дата звернення: 10.02. 2023).
 11. Експертний діалог: українсько-польські відносини. URL: <http://icps.com.ua/doslidzhennya-ntspd/mizhnarodnapolityka/ekspertnyy-dialoh-ukrayinsko-polski-vidnosynu-vebinar-3/>. (дата звернення: 10.02.2023).
 12. Євромайдан online. Студенти страйкують! 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25180248.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
 13. Зеленський і Дуда зробили спільну заяву, 2020. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/12/novyna/polityka/zelenskyjduda-zrobyly-spilnu-zaayvu>. (дата звернення: 10.02.2023).
 14. О. Молдован Інтеграція до ЄС: досвід Польщі та виклики для України, 2019. № 35. URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/integraciya-do-yes-dosvid-polschi-ta-vikliki-dlya-ukrayini_.html.(дата звернення: 10.02.2023).
 15. О. Піх Історія–наука–культура–релігія: дослідження українсько-польських відносин у “Варшавських українознавчих записках” Збірник, 22 с. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37025/21-Pikh.pdf?sequence=1>. (дата звернення: 10.02.2023).
 16. І. Артёмов Концепції міжнародних відносин у глобальному вимірі сучасності: інтеграційний аспект.Збірник наукових праць,2022. – № 7. – 27 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22794/1/концепції%20міжнародних%20відносин.pdf>. (дата звернення: 10.02.2023).
 17. Люблінський трикутник, 2020. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Люблінський_трикутник. (дата звернення: 10.02.2023).

18. Люблінський трикутник визначив одним із пріоритетів протидію гібридним загрозам РФ, 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3101846-lublinskij-trikutnik-viznaciv-odnimiz-prioritetiv-protidiu-gibridnim-zagroزام-rf.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
19. Міжнародні відносини: поняття, рівні та різновиди, 2018. URL: <http://studies.in.ua/shpora-geopolitika/2417-48mzhnarodn-vdnosini.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
20. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею, 2022. URL: <http://poland.old.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>. (дата звернення: 10.02.2023).
21. МТППУ, 2020. URL: <http://www.msppu.org.ua/pro-mtru/>. (дата звернення: 10.02.2023).
22. МЦПД провів круглий стіл «Українсько-польське стратегічне партнерство: виклики та можливості», 2019. URL: <http://icps.com.ua/mtspd-proviv-kruhlyy-stil-ukrayinsko-polske-stratehichnepartnerstvo-vyklyky-ta-mozhlyvosti/>. (дата звернення: 10.02.2023).
23. М.Ф. Юрій Основні теоретичні підходи до дослідження міжнародних відносин, Київ: Дакор, КНТ, 2018. 416 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1358.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
24. Особливості інвестування в Польщі. URL: <https://migrant.biz.ua/polsha/biznes/osoblivosti-investuvannya.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
25. Особливості інвестування в Польщі. URL: <https://migrant.biz.ua/polsha/biznes/osoblivosti-investuvannya.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
26. І. Дубович, Т. Василенко, О. Вичка Особливості та перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму. Науковий вісник, 2019. № 15.7. 5 с. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osoblivosti-ta-perspektivi-rozvitkuukrayinsko->

- polского-transkordonnogo-spivrobitnitstva-u-galuzi-turizmu/viewer. (дата звернення: 10.02.2023).
27. Савош Л.В., Павлюк Л.В. Особливості та перспективи транскордонного співробітництва Волині та Польщі у сфері туризму, 11 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecnet_2013_10_24.pdf. (дата звернення: 10.02.2023).
28. І. Ільчук Особливості формування договірноп правової бази двостороннього співробітництва між Україною та Польщею. Україна–Європа–Світ. 9 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ues_2014_14_17.pdf. (дата звернення: 10.02.2023).
29. Рудік А. Наталіч О.Ю. Позитивні та негативні наслідки вступу України до ЄС, 2 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/28990/1/integration.pdf;jsessionid=5549FD064FE25ABEDB063ACCAD10154A>. (дата звернення: 10.02.2023).
30. Політичні відносини між Україною та Польщею, 2022. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/228-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-tarolyshheju>. (дата звернення: 10.02.2023).
31. І. Степанова Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми, 2019. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/50975/>. (дата звернення: 10.02.2023).
32. І.В. Дзись Польсько-українські проблеми на світовій. Київ: Збірник наукових праць укладено за матеріалами II Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції «Україна–Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат». 2020.№ 7, 421 с. URL:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/zbirka_tez_ukrayinapolshcha.pdf#page=261. (дата звернення: 10.02.2023).

33. О. Морозова Польща й Україна: проблеми й перспективи наукового діалогу Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, Миколаїв, Україна, 2019. № 21, 13 с. URL: <http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/download/200069/200202>. (дата звернення: 10.02.2023).
34. Польща: як вступ до ЄС змінив країну? 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/польща-як-вступ-до-єсзмінив-країну-21012023/av-19011906>. (дата звернення: 10.02.2023).
35. Портал зовнішньої політики. URL: <http://fpp.com.ua/golovni-vyklyky-u-dvostoronnih-vidnosynah-ukrayiny-z-polshheyyu-kulturno-istorychnomu-konteksti/%20http://fpp.com.ua/golovni-vyklyky-udvostoronnih-vidnosynah-ukrayiny-z-polshheyyu-u-kulturno-istorychnomu-konteksti/>. (дата звернення: 10.02.2023).
36. Посольство та консульства. URL: <https://www.gov.pl/web/ukraina-uk/embassy-consulates>. (дата звернення: 10.02.2023).
37. Посольство та консульські установи України в Польщі. URL: <https://www.polscha.travel/uk/pro-polshchu/praktichnainformatciia/posolstvo-i-konsulski-ustanovi/posolstvo-ta-konsulski-ustanovi-ukraïni-vpolshchi>. (дата звернення: 10.02.2023).
38. М. Литвин Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби, 7 с. – URL: http://www.instukr.lviv.ua/files/ukr-pol_5/013-lytvyn.pdf. (дата звернення: 10.02.2023).
39. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні. URL: https://pidru4niki.com/1652020552798/ekonomika/problemi_perspektivi_rozvitku_pidpriyemnistva_ukrayini. (дата звернення: 10.02.2023).

40. Резервні активи Польщі в січні 2020 року, 2020. URL: https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/aktualnosci/wiadomosci_2020/rezerwy_styczen_2020.html. (дата звернення:10.02.2023).
41. Рівень життя в Україні і Польщі: порівняння зарплат, пенсій, ВВП, 2020. URL: <https://nikopolnews.net/ukraina/44-ekonomika/17918-r-ven-zhittya-v-ukrajin-pol-shchpor-vnyannya-zarplat-pens-j-vvp>. (дата звернення: 10.02.2023).
42. Романчук К.В, Рабощук А.О Розвиток малого та середнього бізнесу в Польщі, 3 с. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/09/113.pdf>. (дата звернення: 10.02.2023).
43. Іваненко О.В. Розвиток міжнародного економічного співробітництва України з Польщею, 2020. 85 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78758/1/Ivanenko%20_Bachelous_paper.pdf. (дата звернення: 10.02.2023).
44. Розвиток підприємницької діяльності в Україні, 2017. 40 с. URL: <https://www.docsity.com/ru/rozvitok-pidpriyemnickojidiyalnosti-v-ukrajini/1515860/>. (дата звернення: 10.02.2023).
45. Баранський, О. С. Українсько-польські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку . Польсько-українські діалоги. 2023. № 4.
46. Бартель, В. Українсько-польське партнерство: проблеми та перспективи, 2019. - № 5. С. 96-101.
47. Бондар, Л. М. Україна та Польща: стан співробітництва на сучасному етапі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Політологія. 2021. Вип. 30. С. 112-117.
48. Горбатюк, Н. М. Україно-польські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. Міжнародні відносини: теоретичні та прикладні аспекти: Збірник наукових праць. 2022. Вип. 31. С. 189-198.
49. Дем'янов, Ю. Українсько-польські відносини у контексті євроінтеграційних процесів. Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2022. Вип. 37. С. 101-110.

50. Дубіна, І. Польща і Україна: стан і перспективи співробітництва Україна: культура, наука, політика. 2023. № 2. С. 64-68.
51. Зарецька, Н. Інституціональні передумови українсько-польського партнерства. Вісник Черкаського університету. Серія: Політологія, журналістика. 2022. С. 17-21.
52. Зелінська, І. Україно-польське співробітництво: актуальні проблеми та перспективи розвитку. Журнал зовнішньої політики та дипломатії. 2018. Т. 1, № 1. С. 54-60.
53. Кацуба, Ю. М. Українсько-польські відносини: сучасний стан і перспективи. Глобалістика. 2023, С. 90-99.
54. Колісник, М. Досвід українсько-польського партнерства у сфері енергоефективності. Економічний простір. 2023. № 160. С. 111-115.
55. Кравець, І. Європейська співпраця між Україною та Польщею: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Міжнародні відносини. 2022. Вип. 903. С. 18-26.
56. Куделя, Б. Україна та Польща: проблеми та перспективи двостороннього співробітництва. Гілея: науковий вісник. 2020. Вип. 163. С. 166-170
57. Лисиця, І. Україно-польські відносини: стан та перспективи. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Серія: Політологічні науки. 2022. С. 92-99.
58. Малашкевич, М. Європейський вимір українсько-польського партнерства. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. 2023. С. 48-55
59. Мігаль, М. Стан та перспективи українсько-польського співробітництва в енергетичній сфері. Схід. 2022. № 4. С. 29-33.
60. Огієнко, І. Україна та Польща: виклики та перспективи українсько-польського партнерства. Політичний менеджмент. 2022. № 6. С. 64-68.

61. Павлова, І. Динаміка українсько-польського партнерства в контексті регіональної безпеки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Політологія. 2021. С. 102-108.
62. Черненко, Н. Українсько-польське співробітництво: актуальні виклики та перспективи. Україна: культура, наука, політика. 2022 . № 3. С. 74-78.
63. Шевчук, О. Актуальні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства в контексті євроінтеграційних процесів. Україна: культура, наука, політика. 2022. № 4. С. 65-71.
64. Ярмоленко, А. Взаємодія України та Польщі в контексті європейської безпеки. Політичний простір. 2023. № 1. С. 138-146.
65. Exports of Ukrainian goods increased by 6.4% in 2019, 2020. URL: <https://www.ukrinform.net/rubric-economy/2868517exports-of-ukrainian-goods-increased-by-64-in-2019.html>. (дата звернення: 10.02.2023).
66. FDI flows. URL: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm>. (дата звернення: 10.02.2023).
67. GDP growth (annual %) - Poland, Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2019&locations=PL-UA&start=2006>. (дата звернення: 10.02.2023).
68. GNI (current LCU) – Poland. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.MKTP.CN?locations=PL-U%20A&name_desc=true. (дата звернення: 10.02.2023).
69. А. Getmanchuk How Ukraine returns Poland, Dzerkalo Tyzhnia. 2019. URL: <https://rpr.org.ua/en/news/how-ukrainereturns-poland/>. (дата звернення: 10.02.2023).
70. Poland Competitiveness Index. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/competitiveness-index>. (дата звернення: 10.02.2023).
71. Poland Exports. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/exports>. (дата звернення: 10 .02.2023).

72. Poland Exports 1995-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/exports>. (дата звернення: 10.02.2023).
73. Poland GDP. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/gdp>. (дата звернення: 10.02.2023).
74. Poland GNI Per Capita 1992-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/POL/poland/gni-per-capita>. (дата звернення: 10.02.2023).
75. Poland Population. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/poland-population/>. (дата звернення: 10.02.2023).
76. D. Workman Poland's Top 10 Imports. International Trade Centre. 2020. URL: <http://www.worldstopexports.com/polands-top-10-imports>. (дата звернення: 10.02.2023).
77. P. Atack Study International Relations? Everything you need to know, 2019. URL: <https://www.study.eu/article/studyinternational-relations-everything-you-need-to-know>. (дата звернення: 10.02.2023).
78. L. Alexiyevets, M. Alexiyevets The Priorities of the Ukrainian-and-Polish Cooperation and Partnership of the Modernity, 2019. №11. 13 с. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-3165/article/download/184025/183774>. (дата звернення: 10.02.2023).
79. Ukraine (UKR) Exports, Imports, and Trade Partners. URL: <https://oec.world/en/profile/country/ukr>. (дата звернення: 10.02.2023).
80. Ukraine Competitiveness Index. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/competitiveness-index>. (дата звернення: 10.02.2023).
81. Ukraine GDP. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/gdp>. (дата звернення: 10.02.2023).
82. Ukraine GNI Per Capita 1989-2023. URL: <https://www.macrotrends.net/countries/UKR/ukraine/gni-per-capita>. (дата звернення: 10.02.2023).

83. Ukraine Population. URL: <https://www.worldometers.info/world-population/ukraine-population/>. (дата звернення: 10.02.2023).
84. D. Workman Ukraine's Top 10 Imports . International Trade Centre. 2020. URL: <http://www.worldstopexports.com/ukraines-top-10-imports/>. (дата звернення: 10.02.2023).
85. What is International Relations? URL: <https://www.internationalrelationsedu.org/what-is-international-relations/>. (дата звернення: 10.02.2023).